

Η προστασία της ιδιοκτησίας δεν πρέπει

Η Ελλάδα στις αρχές του 21ου αιώνα φαίνεται να χάνει μια ευκαιρία να εκσυγχρονίσει το Σύνταγμά της και να «διορθώσει»

Της Τζούλιας Ηλιοπούλου-Στράγγα*

Η προστασία της ιδιοκτησίας στην ελληνική συνταγματική τάξη έχει γίνει αντικείμενο όχι μόνο επιστημονικών αμφισβητήσεων, αλλά έχει οδηγήσει και τη χώρα μας σε καταδίκες από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Δ.Α.). Θα περίμενε επομένως κανείς ότι ο αναθεωρητικός νομοθέτης, θα προσπαθούσε αφενός να επέμβει διορθωτικά σε θέματα για τα οποία οι υπάρχουσες ρυθμίσεις αποδείχθηκαν ανεπαρκείς, αφετέρου δε να προσαρμόσει τις σχετικές ρυθμίσεις στις σύγχρονες απαιτήσεις του διεθνούς δικαίου και ειδικώς της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

Αν θέλει κανείς να επισημάνει επιγραμματικά τα θεσμικά μειονεκτήματα του ισχύοντος συνταγματικού πλαισίου και τις δυσκολίες που ανέκυψαν κατά την εφαρμογή του, μπορεί να τα συνοψίσει ως εξής: α) Δεν καλύπτονται –τουλάχιστον έτσι όπως ερμηνεύεται το άρθρο 17 από τα δικαστήρια– όλα τα περιουσιακά δικαιώματα και ιδίως τα ενοχικά δικαιώματα, τα οποία σήμερα ως περιουσιακό στοιχείο έχουν μεγαλύτερη έκταση και σημασία από τα ακίνητα. β) Δεν προστατεύεται ρητώς η πνευματική ιδιοκτησία ούτε όμως και το κληρονομικό δικαίωμα. γ) Δεν προβλέπεται αποζημίωση για περιορισμούς της ιδιοκτησίας, οι οποίοι δεν συνιστούν μεν τύποις και κατά κυριολεξία απαλλοτρίωση, αλλά περιορίζουν την ιδιοκτησία κατ' ουσίαν σε τέτοιο βαθμό, ώστε η χρήση και κάρπωση να καθίστανται αδύνατες (de facto απαλλοτρίωση). δ) Αδυναμίες προκύπτουν επίσης και κατά την εφαρμογή στην πράξη των ρυθμίσεων που αφορούν την αναγκαστική απαλλοτρίωση (κυρίως ως προς την άρση της και την καταβολή της αποζημίωσης).

Οι προτάσεις αναθεώρησης

Πριν ασχοληθούμε με τις προτάσεις που υπερψηφίστηκαν στην τρέχουσα Επιτροπή Αναθεώρησης θα πρέπει να ριζούμε μια κριτική ματιά στις αρχικές προτάσεις των κομμάτων. Τα δύο μεγάλα κόμματα, ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ. είχαν εξαρχής ορισμένα κοινά σημεία στις προτάσεις τους. Συμφωνούσαν στη διεύρυνση της προστασίας σχετικά με την απαλλοτρίωση (επιτάχυνση και αποσαφήνιση της διαδικασίας και των δημοσιονομικών προϋποθέσεων, δυνατότητα αποζημίωσης σε είδος, εφόσον συναίτη ο δικαιούχος). Σημείο διαφωνίας ήταν, αντίθετα, οι δύο προτάσεις της Ν.Δ. για εξομίσωση αφενός των πολεοδομικών περιορισμών με την απαλλοτρίωση και αφετέρου των περιουσιακών δικαιωμάτων με τα εμπράγματα και την προστασία τους. Διαφοροποιήσεις υπήρχαν επίσης, ως προς τα αρμόδια για τον καθορισμό της αποζημίωσης δικαστήρια. Η πλειοψηφία πρότεινε να καθορίζεται εφεξής από τα διοικητικά δικαστήρια και να προβλεφθεί η δυνατότητα καθέρωσης, με νόμο, συστήματος ενιαίας δικαιοδοσίας για την εκδίκαση όλων των σχετικών με την απαλλοτρίωση διαφορών ή υποθέσεων, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 94 του Συντάγματος. Η αξιωματική αντιπολίτευση επέμεινε στη διατήρηση του ισχύοντος καθορισμού της αποζημίωσης από τα πολιτικά δι-

καστήρια, συμφωνώντας όμως βασικά κατά τα λοιπά με την ενιαία αντιμετώπιση της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης από τα αρμόδια δικαστήρια και μη αποκλείοντας τη μεταφορά της σχετικής δικαιοδοσίας στα διοικητικά δικαστήρια.

Θα πρέπει, τέλος να σημειωθεί ότι η σύντηξη των χρονικών ορίων της διαδικασίας της απαλλοτρίωσης και την υπαγωγή των σχετικών διαφορών στη δικαιοδοσία των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και, κατά συνέπεια, την αναθεώρηση των παραγράφων 2 και 4 του άρθρου 17, είχε επίσης ζητήσει και ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου.

Ήδη στο πρώτο στάδιο της τρέχουσας διαδικασίας αναθεώρησης, η προηγούμενη Βουλή αποφάσισε με ευρύτατη πλειοψηφία την αναθεώρηση των παραγράφων 2 και 4 του άρθρου 17.

Στο δεύτερο στάδιο της αναθεώρησης, που διανύεται από την τρέχουσα Βουλή, στο Σχέδιο αναθεώρησης διατάχσεων του

Συντάγματος όπως διαμορφώθηκε από την Επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος και οδεύει πλέον προς την Ολομέλεια της Βουλής, υιοθετήθηκαν με ευρεία πλειοψηφία οι παραπάνω προτάσεις της πλειοψηφίας. Το πιο σημαντικό είναι όμως ότι η πλειοψηφία περιέ-

λαβε τελείως αιφνιδιαστικά στις προτάσεις της ένα «νεωτερισμό», τη δυνατότητα, συγκεκριμένα, έναρξης εκτέλεσης των έργων που αναφέρονται στις παραγράφους 6 και 7 του άρθρου 17 (δηλαδή «έργα κοινής ωφέλειας ή γενικότερης σημασίας για την οικονομία της χώρας» και «έργα με προφανή κοινή ωφέλεια υπέρ του Δημοσίου, Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, οργανισμών κοινής ωφέλειας και δημοσίων επιχειρήσεων») και πριν την καταβολή της πλήρους αποζημίωσης, με ειδική άδεια του αρμοδίου δικαστηρίου και υπό τον όρο της παροχής πλήρους εγγύησης στους δικαιούχους της αποζημίωσης. Και η πρόταση αυτή υπερψηφίστηκε με ευρεία πλειοψηφία!

Με την επιβολή αυτή κατ' ουσίαν όλων των προτάσεων της πλειοψηφίας δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται η ύπαρξη της πολυδιαφημιζόμενης «συναινετικής αναθεώρησης». Και στο δεύτερο από τα δύο βασικά σημεία διαφωνίας μεταξύ κυβέρνησης και αξιωματικής αντιπολίτευσης (όπως άλλωστε και στο πρώτο, την εγκατάλειψη του συνταγματικού κατοχυρωμένου μονοπωλίου του κράτους στην παροχή Ανώτατης Εκπαίδευσης) δεν λήφθηκαν καθόλου υπόψη, έστω και κατά κάποιο συμβιβαστικό τρόπο, οι προτάσεις της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Μακράν της πραγματικότητας

Μια πολύ σύντομη κριτική αποτίμηση των προτάσεων, τόσο αυτών που δεν έγιναν δεκτές όσο και αυτών που υπερψηφίστηκαν στην Επιτροπή Αναθεώρησης της παρούσας Βουλής, οδηγεί στην παρατήρηση ότι, με εξαίρεση ορισμένες βελτιώσεις που προβλέπονται ως προς τη διαδικασία της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, οι προτάσεις είναι άτολμες και δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Έτσι λ.χ. ακόμη και η πρόταση της Ν.Δ. που δεν έγινε δεκτή, περιοριζόταν στην

πρόβλεψη της δυνατότητας να ορισθούν με εφάπαξ εκδιδόμενο νόμο και άλλα περιουσιακά δικαιώματα που υπάγονται στην κατά το άρθρο 17 έννοια και προστασία της ιδιοκτησίας. Η πρόταση αυτή ούτε συμμορφωνόταν με το άρθρο 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, το οποίο προστατεύει την περιουσία στο σύνολό της και όχι επιλεκτικά ορισμένα περιουσιακά στοιχεία, κινδύνευε δε να θέσει ανυπέβλητα εμπόδια σε νομολογιακές εξελίξεις, θέτοντας φραγμό πλέον σε μια ενδεχόμενη μεταστροφή της νομολογίας και μελλοντική σύμπλευσή της με τη σχεδόν απολύτως κρατούσα στην επιστήμη άποψη για την υπαγωγή στη συνταγματική έννοια της ιδιοκτησίας όλων των περιουσιακών δικαιωμάτων. Η μεταστροφή δε αυτή είναι ενδεχομένως το επόμενο βήμα που μένει να κάνει η νομολογία, ιδιαίτερα μετά την πρωτοποριακή απόφαση 40/1998 του Αρείου Πάγου, ο οποίος επικαλούμενος το παραπάνω Πρωτόκολλο και τη συναφή νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δ.Α. δέχθηκε ότι στην προστατευόμενη «έννοια της περιουσίας περιλαμβάνονται όχι μόνο τα εμπράγματα δικαιώματα, αλλά και όλα τα δικαιώματα "οικονομικά συμφέροντα" και ότι συνεπώς "καλύπτονται έτσι τα ενοχικά περιουσιακά δικαιώματα και ειδικότερα απαιτήσεις..."». Αλλά και η δεύτερη πρόταση της Ν.Δ. για εξομίσωση περιορισμών της ιδιοκτησίας που επιβάλλονται για την εξυπηρέτηση πολεοδομικών σκοπών με την απαλλοτρίωση δεν είναι σκόπιμη, αν λάβει κανείς υπόψη ότι το ελληνικό Σύνταγμα προβλέπει πλήρη αποζημίωση για την απαλλοτρίωση. Η πρόταση αυτή εμφανίζεται να δίνει, και μάλιστα κα-

τά τρόπο άκαμπτο, το προβάδισμα στο ατομικό δικαίωμα της ιδιοκτησίας έναντι του ατομικού και κοινωνικού δικαιώματος στην προστασία του περιβάλλοντος.

Εκείνο όμως το οποίο είναι ανσυχνητικό, αν όχι επικίνδυνο, είναι η με την προαναφερθείσα αιφνιδιαστική προσθήκη ενός νέου εδαφίου στην παράγραφο 4, ανατροπή του όλου συστήματος απαλλοτρίωσης που καθιερώνεται στο Σύνταγμά μας. Και δεν αρκεί, κατά την άποψή μου, για να δικαιολογηθεί η ανατροπή αυτή το προβληθέν από τον Εισηγητή της πλειοψηφίας επιχειρήμα ότι με τον τρόπο αυτό εκλογικεύεται το σύστημα, διότι «τώρα η κοινή νομοθεσία, η οποία δεν έχει θεωρηθεί αντισυνταγματική από τα δικαστήρια, προβλέπει σε όλες τις μεγάλες περιπτώσεις και επίταξη». Η ευρύτητα της νέας ρύθμισης διαφέρει ουσιωδώς από την επίταξη, η οποία έχει εξαιρετικό χαρακτήρα, προβλεπόμενη από το Σύνταγμα «για τις ανάγκες των ενόπλων δυνάμεων σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης, ή για τη θεραπεία άμεσων κοινωνικών ανάγκων που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή υγεία» (άρθρο 18 παρ. 3).

Τι συμβαίνει στην Ευρώπη

Μια σύντομη ματιά στα ευρωπαϊκά Συντάγματα οδηγεί στη διαπίστωση ότι, ενώ και άλλα Συντάγματα χρησιμοποιούν και αυτά τον όρο «ιδιοκτησία», η νομολογία στα κράτη αυτά τον ερμηνεύει ευρέως, ώστε να υπάγονται παντός είδους περιουσιακά δικαιώματα, ακόμη και δημοσίου δικαίου (λ.χ. Γερμανία). Από την άλλη μεριά δεν υπάρχει άλλο Σύνταγμα στα 15 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που να περιέχει διατάξεις τόσο λεπτομερείς για την απαλλοτρίωση

Εί να «θυσιαστεί» χάριν της Ολυμπιάδος

σημαντικές ατέλειές του, που εμφανίστηκαν κατά την εφαρμογή του και αποδείχθηκαν ικανές να εκθέσουν τη χώρα διεθνώς

Διαφοροποιήσεις συναντώνται επίσης και ως προς το ύψος και τον τρόπο της αποζημίωσης. Πλήρη λ.χ. αποζημίωση προβλέπουν, πέραν του ελληνικού, τα Συντάγματα της Δανίας και της Φινλανδίας. Αντίθετα στα Συντάγματα του Βελγίου, της Γαλλίας, της Γερμανίας, του Λουξεμβούργου και της Πορτογαλίας προβλέπεται δικαίω αποζημίωση, ενώ το ισπανικό Σύνταγμα προβλέπει ανάλογη αποζημίωση. Προηγούμενη αποζημίωση προβλέπουν ρητά εκτός από το ελληνικό, τα Συντάγματα του Βελγίου, της Γαλλίας, της Γερμανίας, του Λουξεμβούργου και της Ολλανδίας.

Τέλος, ορισμένα Συντάγματα προβλέπουν ρητώς ότι για την αποζημίωση αποφασίζουν τα πολιτικά δικαστήρια (π.χ. Γερμανία), ενώ άλλα δεν αποκλείουν την ίδρυση ειδικών δικαστηρίων (Δανία).

Από την άποψη των διεθνών standards προστασίας ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και ειδικώς για το δικαίωμα των κοινωνικών ασφαλίσεων και τα όρια τροποποίησής του, η όλο και περισσότερο διευρυνόμενη έννοια της προστατευόμενης ιδιοκτησίας. Συγκεκριμένα το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δ.Α. ήδη το 1996 στην υπόθεση Gaygusuc κατά Αυστρίας (16.9.1996) έκρινε ότι στην έννοια των προστατευόμενων από το άρθρο 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ αγαθών υπάγονται όχι μόνον τα περιουσιακά δικαιώματα στο σύνολό τους, αλλά και αυτές οι ασφαλιστικές εισφορές που καταβάλλει ο ασφαλισμένος στον ασφαλιστικό φορέα, δηλαδή δικαιώματα δημοσίου δικαίου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση επρόκειτο για την παροχή ενός βοηθήματος που στηριζόταν είτε σε καταβληθείσες από τον εργαζόμενο εισφορές για ασφάλιση κατά της ανεργίας, είτε σε πρόσθετους πόρους, προερχόμενους από το κράτος.

Εξίσου σημαντικό είναι να επισημανθεί ότι ενώ το άρθρο αυτό δεν προβλέπει την παροχή αποζημίωσης, ούτε καν για την αναγκαστική απαλλοτρίωση, εντούτοις η νομολογία των πάλαι ποτέ δύο οργάνων (Επιτροπής και Δικαστηρίου), τώρα δε ενός ενιαίου οργάνου, δηλαδή του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δ.Α., επικαλούμενη την αρχή της αναλογικότητας θεμελίωσε, ήδη στην απόφαση Lithgow κατά Η. Βασιλείου (8.7.1986), υποχρέωση αποζημίωσης. Η νομολογία των οργάνων του Στρασβούργου δεν περιορίσθηκε εξάλλου μόνο στην περίπτωση της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, αλλά αναγνώρισε υπό προϋποθέσεις υποχρέωση αποζημίωσης και για άλλους περιορισμούς της ιδιοκτησίας, χωρίς όμως να απαιτείται και στις δύο περιπτώσεις η αποζημίωση να είναι πλήρης.

Η παραπάνω νομολογία είχε και θα έχει επιδραση στην ελληνική έννομη τάξη. Είναι γνωστό ότι η Ελλάδα έχει επανειλημμένα καταδικασθεί στο Στρασβούργο για ζητήματα που σχετίζονται με την αναγκαστική απαλλοτρίωση και ειδικότερα τόσο για τις χρονοβόρες διαδικασίες που ακολουθούνται όσο και για την μη αναγνώριση υποχρεωτικής αποζημίωσης για περιορισμούς της ιδιοκτησίας, οι οποίοι δεν συνιστούν μεν κατά κυριολεξία, τύποις απαλλοτρίωση, αλλά περιορίζουν την ιδιοκτησία κατ' ουσίαν σε τέτοιο βαθμό, ώστε η χρήση και κάρπωση να καθίστανται αδύνατες (de facto απαλλοτρίωση), όλως πρόσφατα δε, και για την μη καταβολή οποιασδήποτε αποζημίωσης.

Τέλος, η Χάρτα των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία δεν έχει ακόμα υιοθετηθεί ούτε ως πολιτική διακήρυξη και πολλώ δε μάλλον δεν είναι ακόμη νομικά δεσμευτικό κείμενο —η τύχη της κρίνεται τις επόμενες ημέρες στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας— απηχεί όμως τις σύγχρονες περί ιδιοκτησίας «κοινές», συμβιβαστικές απόψεις των κρατών-μελών, κατοχυρώνει στο άρθρο 17 το δικαίωμα κάθε προσώπου «να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, να τα χρησιμοποιεί, να τα διαθέτει...», προβλέποντας «έγκαιρη και δικαίω αποζημίωση» για τη στέρησή τους. Στο ίδιο άρθρο, κατοχυρώνεται επίσης το κληρονομικό δικαίωμα και η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Τι θα έπρεπε να προβλέπεται

Με την προηγηθείσα έρευνα καθίσταται προφανές ότι η Ελλάδα στις αρχές του 21ου αιώνα φαίνεται να χάνει και ως προς την προστασία της ιδιοκτησίας μία ευκαιρία να εκσυγχρονίσει το Σύνταγμά της, και να «διορθώσει» σημαντικές ατέλειές του, που εμφανίστηκαν κατά την εφαρμογή του και αποδείχθηκαν ικανές να εκθέσουν τη χώρα διεθνώς.

Χωρίς να προβλέπεται η θετική συμβολή του αναθεωρητικού νομοθέτη στην κατ' αρχήν διευρυνση της προστασίας στα ζητήματα της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, η θετική αυτή συμβολή μειώνεται ή και αίρεται με τη «νεωτεριστική» διάταξη που επιτρέπει τη δυνατότητα εκτέλεσης δημοσίων έργων με απλή παροχή «πλήρους εγγύησης» και πριν από την καταβολή οποιασδήποτε αποζημίωσης στους δικαιούχους. Και όσο και αν είναι κατανοητή και δικαιολογημένη η μέριμνα ή και αγωνία της πολιτικής εξουσίας για την έγκαιρη εκτέλεση των έργων που απαιτούνται για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, η ο-

ποία προφανώς υποκρύπτει πίσω από τη σχετική πρόταση της πλειοψηφίας, δεν είναι επιτρεπτό ένα περιστασιακό γεγονός να οδηγήσει σε μια ανάλογη γενική ρύθμιση. Αν η πολιτική εξουσία αμφιβάλλει ή πιστεύει ότι βρίσκεται σε υπερημερία ως προς τις σχετικές διεθνείς δεσμεύσεις της, δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιεί άνευ άλλου τινός ως βοήθημα την τρέχουσα αναθεώρηση και να εισάγει στη συνταγματική μας τάξη και μάλιστα με αυτή τη γενικότητα, καινοφανείς ρυθμίσεις που θέτουν σε κίνδυνο την προστασία της ιδιοκτησίας.

Αλλά και οι απορριφθείσες δύο προτάσεις της αξιωματικής αντιπολίτευσης δεν ανταποκρίνονταν, όπως παρατηρήθηκε ανωτέρω, στις σύγχρονες αντιλήψεις για την ιδιοκτησία, όπως αυτές αποτυπώνονται σε άλλα ευρωπαϊκά Συντάγματα και διεθνή κείμενα.

Με βάση όσα εκτέθηκαν παραπάνω, πιστεύω ότι ένας εκσυγχρονισμός του Συντάγματος στον τομέα της προστασίας της ιδιοκτησίας θα επιτυγχάνετο εάν, εκτός βέβαια από την απόλωση της προαναφερθείσας νέας ειδικής ρύθμισης, κατοχυρώνετο η προστασία της περιουσίας στο σύνολό της και προβλέπετο κατ' αρχήν η δυνατότητα αποζημίωσης —όχι οπωσδήποτε πλήρους αλλά μάλλον «εύλογης» ή «δικαίως»— και για περιορισμούς που δεν συνιστούν απαλλοτρίωση, είτε αυτοί επιβάλλονταν για την προστασία του περιβάλλοντος είτε για άλλους λόγους δημόσιας ωφέλειας. Σημαντική θα ήταν και η, κατά τη διεθνή πρότυπα, συνταγματική κατοχύρωση της πνευματικής ιδιοκτησίας, δεν θα ήταν δε άνευ σημασίας και η κατοχύρωση του κληρονομικού δικαιώματος.

Συγκεκριμένα θα ήταν δυνατόν να προστεθεί μετά την παράγραφο 4 του άρθρου 17 το εξής νέο εδάφιο: «Ολική ή μερική αποζημίωση προβλέπεται και στις περιπτώσεις ουσιαστών περιορισμών του δικαιώματος άσκησης της ιδιοκτησίας, οι οποίοι επιβάλλονται χάριν δημόσιας ωφέλειας ιδίως της προστασίας του περιβάλλοντος και δεν συνιστούν απαλλοτρίωση, καθώς επίσης και σε περίπτωση υπέρμετρων περιορισμών των λοιπών περιουσιακών δικαιωμάτων χάριν δημόσιας ωφέλειας, όπως νόμος ορίζει».

Δεν μένει παρά να αναμείνουμε τις οριστικές αποφάσεις του αναθεωρητικού νομοθέτη, οι οποίες θα εκφραστούν στην Ολομέλεια της Βουλής.

* Η κ. Τζούλια Ηλιοπούλου - Στράγγα είναι αναπλ. καθηγήτρια Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών.

και τους λοιπούς περιορισμούς της ιδιοκτησίας αντίστοιχες με αυτές του ελληνικού Συντάγματος. Ορισμένα Συντάγματα προβλέπουν όμως ρητώς αποζημίωση (έστω και όχι οπωσδήποτε πλήρη) όχι μόνον για την περίπτωση απαλλοτρίωσης, αλλά και άλλων συναφών ή «παρόμοιων» περιορισμών της ιδιοκτησίας (π.χ. το ολλανδικό και το σουηδικό) ή ακόμη και για την επίταξη (το πορτογαλικό), ενώ σε άλλα κράτη στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγει η νομοθεσία ή η νομολογία. Δεν υπάρχουν πάντως στα Συντάγματα λεπτομερείς ρυθμίσεις για τη σχέση μεταξύ προστασίας περιβάλλοντος και ιδιοκτησίας ή «πρακτική εναρμόνιση» των οποίων επαφίεται στη νομολογία.

Ποιες είναι οι συνέπειες της νέας διάταξης

Μεταξύ των υπό αναθεώρηση άρθρων του Συντάγματος συμπεριλαμβάνεται και το άρθρο 17 για την προστασία της ιδιοκτησίας και τις απαλλοτριώσεις. Δύο σημαντικά και επίκαιρα προβλήματα που σχετίζονται με το άρθρο αυτό, και τα οποία χρήζουν άμεσης επίλυσης, είναι οι απαλλοτριώσεις χωρίς προηγούμενη αποζημίωση (Ολυμπιακά έργα) και η ολική ή μερική αποζημίωση σε «de facto» απαλλοτρίωση.

Σε κοινή συνέντευξη Τύπου που έδωσαν οι πρόεδροι των Δικηγορικών Συλλόγων Αθηνών, Πειραιώς και της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ιδιοκτητών Ακινήτων κ. Αντώνης Ρουπακιάτης,

Βασίλης Βενέτης και Στράτος Παραδιάς, αντίστοιχα, επεσήμαναν ότι η διάταξη αυτή, παρά την δήθεν κατοχύρωση των πολιτών με «ειδική εγγύηση» που θα προβλέπεται με την ίδια δικαστική απόφαση, ισοδυναμεί με πραγματική πλήρη ανατροπή και κατάργηση της προστασίας του Αρθρου 17 του ισχύοντος Συντάγματος. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη νέα διάταξη, και προκειμένου να εκτελεστούν έργα που αναφέρονται στις παραγράφους 6 και 7 του Αρθρου 17 του ισχύοντος Συντάγματος, είναι δυνατόν με ειδική απόφαση του Δικαστηρίου, που είναι αρμόδιο για τον οριστικό ή προσωρινό προσδιορισμό της αποζη-

μίωσης, να επιτρέπεται η πραγματοποίηση των εργασιών και πριν από

Κάθε υπουργός, περιφερειάρχης, νομάρχης ή δήμαρχος θα μπορεί να «εξοντώνει» περιουσιακά οποιονδήποτε πολίτη.

τον προσδιορισμό και την καταβολή της αποζημίωσης υπό τον όρο της παροχής πλήρους εγγύησης υπέρ του δι-

καιούχου της αποζημίωσης όπως ο Νόμος ορίζει. Ομως, ανατρέχοντας στις παραγράφους 6 και 7, μπορεί κανείς να δει σε ποια έργα αναφέρονται αυτές, τα οποία είναι «έργα κοινής ωφελείας ή γενικότερης σημασίας για την οικονομία της χώρας». Δηλαδή αναφέρονται σε όλα τα έργα του Δημοσίου, γιατί όλα τα έργα του έχουν προφανή κοινή ωφέλεια (Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, κάθε είδους εταιρειών κοινής ωφελείας, Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Δημοσίων Επιχειρήσεων). Ασφαλώς σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν και τα Ολυμπιακά έργα τα οποία θα πραγματοποιηθούν από το

ΥΠΕΧΩΔΕ. Ομως, σύμφωνα με τον κ. Παραδιά, δεν υπάρχει κανένας περιορισμός που να αναφέρει ότι όλα αυτά τα έργα θα γίνουν για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, όπου εκεί ο χρόνος που απομένει είναι τέτοιος που πράγματι επιβάλλει να ληφθούν κάποια ειδικά μέτρα.

Ουσιαστικά, με τη διάταξη αυτή, σε συνδυασμό με το νέο κώδικα απαλλοτριώσεων στο εξής κάθε υπουργός, περιφερειάρχης, νομάρχης ή δήμαρχος θα μπορεί να «εξοντώνει» περιουσιακά οποιονδήποτε πολίτη, αφού θα μπορεί να καταλαμβάνει το χωράφι του και να του κατεδαφίζει το σπίτι του, έστω κι αν δεν έχει δραχμή για